

stejo, nisko deržane gosto hostnino naredé, s svojimi koreninci tla na vse kraje prešinejo in zapletó, in tako zemljo močno vkup deržé. Le paziti je treba, da bližnje njive ali verti po korenincah teh germov, ktere se ko plevel pod zemljo plodijo, škode ne terpé. Sajenice germov morajo vta namen saj ko perst debele biti, da se ne posušé.

Tako germovje se da skorej vsako tretje ali četero leto porezati, in daje za tem prav dober les za podzemlske snope (fašine), to je, u otep spletene vitre, ktere u podlago pri stavljanji ali zidanji na bregovih ali rove izpolniti, se upotrebujejo.

Kar brege vtiče, jih s tacimi snopmi vterditi, so na Rajnu in na Holandskim že silno dalje prišli. Ker pa ta reč u vodno stavbo sega, in pri vterjenji bregov z zidovjem in družimi umetnimi napravi tisti kmetovavec, ki svoje blizo vodá ležeče zemljiša ali posestva obraniti se nameni, vselej zvedeniga moža za nasvèt popraša, ali mu celo delo izroči, opustimo tukaj, to reč natanjčniji popisati.

Ali se ima le majhin kos brega proti napadu vode zabraniti, in kjer je lésa dovelj, se dá breg vterditi, če se kôli u zemljo zabijejo, po tem na tiste podnice (Bohlen) nabijejo. Pri takim ravnjanji je pa veliko ležeče na tem, da so koli prav terdno u tla zabiti, ker, če letí odjenjujejo, se tudi močne dile lahko skrivijo.

Kakoršniga gradiva koli se pa pri zidanji na bregovih poslužimo, nar bolj prikladno in nar cenejši bode vselej taisto, ktero se u ravno tistim kraji in nar lože dobi. Tudi je skušnja že mnogokrat poterdila, da tiste naprave pri vódi so večidel tudi nar boljši, ki niso preveč umetne.

Ako kaže tako stavbo s lesam izpeljati, naj bo pglavitna skerb, da je les popolnoma dorašen, zdraviga jedra, in kar mogoče tiste verste, ktera na zraku in u vódi nar dalje terpi. Če se lesovina, ki je za stavbo na bregu namenjena, še z vročim, oljnatim katranam (Theer) dobro namaže, je taka naprava še veliko bolj terdna.

Za gospodarja, ki se zidanja na bregovih loti, je najvažniji reč, da dobro gradivo — dober les in terdo kamenje — si poskerbi in pripravi; umetno naredbo in djansko izpeljevanje stavbe mora zvedenimu zidarскому mojstru pripustiti; kar tudi brez nevarnosti storiti zamore, če si je le previdno za to delo praviga moža bil izvolil.

J. Š.

Potovanje po Laškim.

Spisal M. Verné.

12. pismo.

Dragi prijatel!

1x Rima 23. rožnika.

Precej pri vratih, skozi ktere se iz severnih krajev v Rim doide, je krasni ljudski terg „Piazza del popolo“, ki je sila prostoren in tako lep, de je gotovo malo tacih na svetu. Sred terga, ki je podolgato okrogel, stoji visok steber (obelisk) med štirimi levi, ki iz gobcov vodo točijo. Na levi strani je zali pinčji hrib, nekđaj „collis hortulorum“ krasno občje sprehajališče.

Mestnim vratam ravno nasproti ste dvé enaki cerkvi, ki tri lepe in popolnoma ravne ulice delite, ktere iz krasniga terga v mesto peljejo. Srednja, ki ji Korsó (Corso) pravijo, je nar lepši celiga mesta, in od ljudskega terga do beneškiga poslopja „Palazzo di Venezia“ pol drugo miljo dolga.

Ko sim bil terg in njega okolico dobro ogledal, sim šel na večerno stran mesta čez Tiberó (Tevere, trans Tiberim), kjer je Vatikan s cerkvijo sv. Petra. Tù se pride na Hadrianov most peterih obokov, ki mu zdaj „Ponte Sant Angelo“ pravijo. Konec mosta na tem kraji ste lepi podobi sv. aposteljnóv Petra in Paula iz beliga marmorja, in na mostu je na vsaki strani pet velicih krasnih angeljev s znamnji Kristusoviga terpljenja. Unkraj mosta precej pri reki je lep in terden grad ali tabor, ki mu Angeljev grad „Castello sant Angelo“ pravijo. Cesar Hadrian ga je sozidal, de bi bil njemu in nastopnikom po smerti pokojno počivališče (Mausoleum), — ali pozneji žalostno nemirni časi so iz častitljiviga groba hudo vojaško terdnjavo napravili. Ker sim se bil s potrebnim dovoljenjem previdil, sim tudi noter šel ga natanjko do verha ogledat, kjer silno velik, iz marmorja izsekan angelj stoji. V gradu so mi okazali tudi strašne ječe, v kterih sta bila lepa — k njeni nesreči prelepa — Čenči in pa slavni Benvenut Čelini zaperta. V notranjim prostoru terdnjave okrog grada je nekoliko lepih poslopij za vojake. Iz grada je dolga pokrita pot na obokih ali mostovž v Vatikansko poslopje, de so papeži ob nevarnih časih, ko se je ljudstvo puntalo, lahko v grad bežali.

Od grada naprej sim prišel v bolnišnico sv. Duha „Ospitale di Santo Spirito“. Ta bolnišnica je bila že v letu 1198 napravljena, in je zdaj nar veči in nar bogatejši vsih družih, ki jih je veliko v Rimu. Ima 1680 postelj za bolnike, dobro vredjeno lekarnico (apoteko), lep anatomski muzej in imenitno književnico za zdravitelje. Verh vsiga tega je tukaj tudi precej velika posebna zdravilnica za nôre in oskerbnišnica za nezakonske otroke, kterih se, kakor sim slišal, okoli 800 na leto va-njo prinese.

Malo naprej na desno se pride na veličanski terg pred cerkev sv. Petra. Tù vsak popotnik čudenja ostermi. Ni ga mende na svetu bolj veličanskiga dela človeškiga uma in človeških rok, kakor je to, ki ga tù človek na enkrat pred seboj vidi, namreč krasni terg in veličanska cerkev sv. Petra, kneza aposteljnóv.

Terg, ki ga od cerkve dol na obéh stranéh čudovito lepa oboka (Portico) na stebrih in klončnikih (Pilastro) objemata, je tako velik in prostoren, de, kakor sim nekod bral, 200.000 ljudi ima tukaj brez gnječe prostora dovelj. Stebrov in klončnikov je na vsaki strani po štiri verste, in vsih skup je 284 stebrov in 90 klončnikov. Verh teh portikov, ki jih je slavni Bernini sozidal, stoji 96 lepih, iz kamna iztesanih podob. — Na sredi terga stoji tisti obelisk, ki so ga bili pod cesarjem Kaligulam iz Egipta v Rim prepeljali, in ki je nekđaj v Neronovim okrogelji (Circus Neronis) stal. Obelisk (steber), ki je 115 rimskih pedí (palmo romano) dolg, je iz sivo-rudečkastiga kamna, ki mu „Sienski granit“ pravijo, pa brez hieroglifov. Drugi obeliski pa, ki sim jih v Rimu več vidil, so vsi s hieroglifi (različnimi podobami) opisani. Slavni Fontano ga je v letu 1586 na ukaz papeža Siksta V. sred krasniga terga po koncu postavil, se vé de z veliko težavo, ker razun mašin in druge priprave je bilo še 140 konj in 800 delavcov pri vzdigovanji treba. Na verh so mu križ vsadili, in s križem vred je od tal do verha 186 pedí visok, kar menim, de ni veliko manj ko toliko naših čevljev. Računati se mi ne ljubi in nimam časa. — Terg kinčite tudi dvé krasni štirni, iz kterih voda do 4 seznje (25 rimskih pedí) visoko kipi.

Cerkve pa sv. Petra, ki je gotovo nar veči in nar lepši na celim svetu, se ne prederznem popisovati, ker vém, de nisim za to. Dumas pravi v svoji knjigi

„Monte-Christo“, de to cerkev le viditi, se potrebuje cel dan, jo pa po vsih posamnih delih dobro ogledati in po vsih razmerah prevdariti — cel mesec. In to je gotova resnica. Kako bi Ti jo tedaj jez popisati mogel? Kaj maliga Ti bom znabiti pa vender pozneje od nje povedal, ker sim se namenil jo večkrat ogledovati. To mi tudi vsak svetje in pravi, de večkrat ko jo bom vidil, bolje mi bo dopadla, in de se vsakikrat v nji še kaj prav lepiga najde, kar se je prej še zgrešilo.

Potem sim šel v cerkev sv. Onofria, kjer slavni pesnik „osvobodnega Jeruzalema“ Torkvato Tasso, po dolgim terpljenji in preganjanji v miru počiva. Ljudje na svetu so vender pač prave šolobarde! Neumerliga pesnika vse čisla in povzdiguje, in vender ga ni bilo še človeka, ki bi mu bil spodoben spominek postavil. Lepe besede in hvala — se vé de — so bolji kup, kakor djansko pokazati, kar v sercu čutimo!

Od tod sim šel na Janikulski hrib skozi vrata, ki jim „Porta San Pancrazio“ pravijo, in ki se jim je nekdanj „Porta Aurelia“ reklo, lepo, sila veliko pristavo (Villa) knezov Pamfilskih (Doria-Pamfili) ogledat. Rimski knezi in drugi bogatini imajo okrog mesta kaj prijetne lepe pristave s krasnimi verti, zalimi gaji, ribniki, njivami in senožeti; pa razun že imenovane in še ene knezov Borgežkih (Borghese) precej delječ zunaj vrat, ki jih „Porta del popolo“ kličejo, in ki so jih v nekdanjih časih „Porta Flaminia“ imenovali, jih nisim utegnil ogledovati, ker sim sila veliko družiga viditi imel.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Černogore se piše v „Teržaški časnik“, da je vse radovedno, kako se bo mladi knez Černogorski Danilo obnašal, ktere ga je Ruski car, ko ga je z imenitnim redom poslal, z naslovom „svetli knez Černogorskega naroda“ nagovoril. Iz vsega tega se vidi, da imajo Černogorci sedaj po preteku 322 let samostojno vlado — pod krilom Ruskega cara. Burac Černojević, sin Ivana Černojevića, je bil poslednji gospodar Černogorski. On je v letu 1516, ko je bil v Benedkah, izročil deželno oblast metropolitu Germanu, od ktere ga časa je bila deželska in cerkovna oblast v rokah enega zedinjena, ki se je „vladika“ imenoval. Danilo, ki ni bil bogoslovec, si je prizadeval, da bi se te dve oblasti spet ločile in se njemu sama svetna vlada izročila; Černogorci so bili s tako ločitvo zadovoljni, in Ruski car — kar je veliko pomenljivo — ga je izvolil „kneza Černogorskega“. Čeravno je Černogora majhna deželica, je imela vedno svojega višjega duhovnega vladarja (metropolita), ki se je za namestnika Serbskega patriarha vedel. Kdo bo sedaj na to mesto izvoljen, še ni znano; pred ko ne bo tudi cerkveni oblastnik na Ruskem izvoljen, vendar mora serbski jezik znati; v Černogori je edini arhimandrit v Ostrošanski nahii, Nikodem Rajčević po imenu, ki bi bil za to mesto pripraven. — Sliši se, da je mladi knez poln terdnevolje, marsikaj v svoji deželi poboljšati, kar zboljšanja potrebuje. V ta namen hoče potovati tudi po Serbskem in po Horvaškem in ogledati notrajno vredbo teh dežel. Visoko učeni Vuk Stefanović Karadžić ga bo nek na potovanji spremljal, ki je že nasvete za osnovo šol v Cetinji in v drugih krajih pripravil. Scer misli knez tudi z družimi zvedenimi možmi se posvetovati v mnogih zadevah zboljšati stan Černogore.

Iz Belgrada se bere v „Teržaškem časniku“, da si vlada na vso moč prizadeva blagostan Serbske dežele povzdigniti, zato pa sije Serbii tudi vesela prihodnost. Posebno si prizadeva rudarstvo povzdigniti in število plavšev za železo in kotlovino pomnožiti. Dosedaj se

je scer že veliko železa pridelalo, pa se ga še veliko več pridelati zamore. Tudi ceste pridno popravljajo, posebno tisto v Majdan-Pek, da bo voznja za kotlovino in železo lažja, in ker je pri tem na izvedenih cestnih voditeljih nar več ležeče, je že zdaj 10—12 inženirjev za to izvoljenih, katerih se bo za napravo cest, mostov in drugih stavb, kakor tudi za zmerjenje polj in dežele sploh še veliko več potrebovalo. Začetek je dober. Deželna postava veléva, da se morajo zemljišne (gruntne) bukve po celi deželi napraviti, kar pa brez izvedenih inženirjev ni mogoče. Kdo bi bil pri nas pred 20 leti le mislil, da si bomo za zmerjenje zemljiš inženirje vdinjali; sedaj napreduje vse to prav lepo. — Ravno zvémo, da se je Serbska vlada na svitlega nadvojvoda Ivana obrnila, da bi poslal iz Štajarskega dva skušena nogradnika, ki bi ravnala ondašnje nograde in tako učila umno vinorejce. Že sta šla dva zvedena moža iz slovenskega Štajarja v Serbio.

Xp. Iz Ormoža na Štajarskem. (Dalje). Ko smo se tega nagledali vernímo se na višave Jeruzalema nazaj in oglejmo od tod krasne vinske gorice, ki se razprostirajo krog in krog, kamor oči nesó, ravno sedaj v nar sočniši zelenjavi in ovenčani z lepim grojzdom, ki obetajo pridnemu vinorejcu obilen pridelek.

Jeruzalem je majhna cerkvica, ki na humcu stoji kakih 100 sežnjev nad dolíno povišanem; nje rudeč zvonik se vidi delječ krog in krog; blizo cerkve je prelepo nogradsko poslopje grofa Wurmbrand-a. Tù, dragi prijatelj! se vstavi z menoj in vživaj veselega serca rajski ogled po krasni deželi.

Od tod proti severji vidiš na stermínah Jeruzalemske gorice in gorice Merzlega Polja in Železnih Vrat, za katerimi se rodovitna Murska dolína z nebrojnimi vasmí razprostuje; — od severja proti sončnemu izhodu se ti kaže Stermec — nar slavniši gorica vsih Lutomerskih, Potem, Runča Graba in Nunska Graba, katerih víno ne sloví le v domačii, temuč je slavno znano po širocem svetu.

Sredje tega ogleda pa so razvalíne starodavnega Dolnjega grada, kjer so nekdanj mogočni Lutomerski vitezi gospodovali, o katerih je mnogo narodskih pripovedk znano, ktere sedaj marljiv domoljub pridno nabéra in jih bo po „Novicah“ menda kmalo razglasil *).

Ob sončnem izhodu pa, kjer stojímo, se vidijo gorice Gomila, Stara Gora, Kog in Št. Olbenk tikoma Horvaške meje, zakaj večji poslopja z dreveredi jagnjedovimi segajo že medji murje.

Na južnoizhodni strani v dolíni pod Kaižerom je fara Št. Miklavža, ktere podružnica, kakor sim že omenil, je cerkvica Jeruzalemska. Ko je v letu 1704 Madjarska derhal Krucev privrela v našo deželo, požigala in ropala grozovito, je tadanji junaški fajmošter Št. Miklavža Martin Stariha pri cerkvici Jeruzalemski svoje farmane zbral in ž njimi vred čez razbojnike planil in jih odpodil; za tega voljo ga še dandanašnje ljudstvo v hvaležnem spomínu ima. Dalje po ravno ti strani se zagleda na široki planjavi lepo mesto Varazdín z njegovimi mnogimi zvoniki.

Proti jugu se vidite slavni gorici Brebrovnik in Vinski verh, za njima prijazna podružnica Hum s krasnim daljekovidom, kjer prav priljudni gosp. učitelj vsacemu popotniku vse prijazno razkazuje. Kakor dalječ oko še po ti strani pelje, se vidi mnogo in mnogo lepih gradov, cerkvic in sél na Horvaškem, med kterimi nar bolj zad Ivančico zagledaš, kjer se Drava in Sava ločite; pred sabo po imaš Pavlovski Verh, Litmerk in Lahonšak, čigar imé na nekdanje Rimce

*) Nam bo prav ljubo.